

RAZSTAVE EXHIBITIONS

ZVOKI SLOVENIJE: OD LJUDSKIH GODCEV DO *AVSENIKOV*

221

Dolgo pričakovana osrednja razstavna postavitev Slovenskega etnografskega muzeja v obdobju od novembra 2007 do oktobra 2008 je posegla na področje etnomuzikologije in javnosti predstavila kronološko zastavljen pregled od domnevno najstarejšega glasbila na svetu do narodnozabavne glasbe v naših dneh. Avtor postavitve je bil kustos kustodiatka za duhovno kulturo mag. Igor Cvetko, oblikoval in postavil jo je Dušan Podgornik. Ekspozicije je prispevalo 15 ustanov in 36 posameznikov iz Slovenije in ZDA.

Avtor je svoj prikaz zvokov Slovenije razdelil na dva dela. V prvem je vzel pod drobnogled razvoj domačega godčevstva od (pra)davnine do danes, pri čemer je – kjer in kdaj je to bilo mogoče – sledil tistim pomembnim mejnikom in dokumentom, ki živo glasbeno tradicijo povezujejo s preteklostjo. V značilni glasbenonarodopisni tradiciji je poskušal orisati bolj ali manj nepretrgano pot ljudskega glasbenega izročila na “slovenskem etničnem ozemlju”, vključno z italijansko Rezijo. Ta, prvi del Cvetkovega prikaza obsega prve tri razstavne enote, ki jih je poimenoval *Zven davnine*, *Stalnost izročila* ter *Glasba in godčevstvo*. Po predstavitvi nekaj najstarejših znanih zvočil v Evropi, ki so jih našli ali so se pojavljala prav na naših tleh, je sledil virom, ki so pripeljali do t. i. stalnih godčevskih zasedb, to je tistih s stalnim inštrumentalnim sestavom. Tu je izpostavil štiri zasedbe, in sicer (zamejsko) rezijansko citiro in bunkulo, bovški in istrski trio, tamburaški orkester in prekmursko bando. V tretji enoti je glasbo in godčevstvo uvrstil v bistvene življenjske in družbeno-zgodovinske kontekste. Mejnik med prvim in drugim delom razstave je bila enota, ki jo je avtor poimenoval *Zgodba o harmoniki*. Zaustavil se je pri sredini 19. stoletja in predstavil razcvet inštrumentalnega muziciranja ob pojavu harmonike, glasbila, ki je “v temeljih zamajalo dotedanji razvoj domačega godčevstva”. Harmoniki in njenim izdelovalcem na Slovenskem je posvetil precej pozornosti tudi v nadaljevanju razstave.

V drugem delu razstave, razdeljenem v enote *Konzerviranje zvoka*, *Domačo glasbo v vsako hišo* in *Parada glasbene zabave*, je zajel predvsem 20. stoletje. V začetni enoti je podrobno predstavil začetek minulega stoletja, ki ga je zaznamoval hiter razvoj cele vrste novih “zvočnih” iznajdb, med njimi fonografa, radia in gramofona, ki so utrle pot novi in hitro rastoči svetovni glasbeni industriji. Del ljudskih godcev, tisti, ki so pričeli nastopati po radiu in se posledično pojavljati na odru, je začel nastopati s priredbami

ljudskih viž ali izvajati lastne skladbe, tudi pete, in jih povezovati z zabavnim programom. Tukaj je razstava omogočila pridobivanje vpogleda v dogajanja tako med slovenskimi izseljenci v ZDA od 1920-ih let naprej kot tudi na Slovenskem s poudarkom na povojnih letih, ki so pripeljala do pravega narodnozabavnega "gibanja" pri nas. Razvoju t. i. "klasičnega obdobja" narodnozabavne glasbe je avtor sledil od pojava Avsenikov leta 1953 do prvih nastopov ansambla Lojzeta Slaka desetletje kasneje, potem pa je zgodbo o "avsenikih" popeljal naprej do odprtega konca.

222

Poleg predmetov v razponu od glasbil in panjskih končnic do radijskih sprejemnikov, plošč in knjig je bila obiskovalcem na voljo tudi pestra izbira zvočnih in avdiovizualnih vsebin. Tako je razstavna enota *Stalnost izročila* ponujala izbiro avdioposnetkov štirih zasedb, enota *Glasba in godčestvo* pa videoposnetke ljudske glasbe v različnih družbenih kontekstih. *Zgodbo o harmoniki* si je posameznik lahko poglobil s pomočjo računalnika, na katerem ga je čakala predstavitev uveljavljenih harmonikarjev in njihovih diskografij. Enoto *Domačo glasbo v vsako hišo* je popestrila izbira avdioposnetkov iz ZDA. Največ medijskih opcij je bilo na voljo pri *Paradi glasbene zabave*. Poleg videoprezentacij slovenskih narodnozabavnih spotov in ameriških "polka risank" je avtor pred veliko shematsko podobo Slovenije postavil elektronski džuboks, z več kot 5000 posnetki narodnozabavne glasbe iz postklasičnega obdobja, t. j. po letu 1963, in tako omogočil vsakemu obiskovalcu, da si sam izbere ansambel, vižo ali izvajalca. Tematske enote so bile poudarjene tudi barvno.

Mag. Cvetko je občinstvu predstavil glasbenonarodopisni sprehod skozi zgodovino s slovenskostjo kot značilno iztočnico. Glasbenonarodopisnost pristopa je prispevala k dejstvu, da za veliko "zvokov Slovenije" iz preteklosti in sedanjosti, ki so zunaj domene ljudske glasbe in prav tako za pomembne interakcijske procese med njimi, ni bilo prostora, tako v konceptualnem kot tudi v fizičnem smislu. Slovenskost se je pri tem ponekod nanašala na ozemlje današnje Republike Slovenije, ponekod na etniciteto (zamejstvo in izseljenstvo, ob odsotnosti manjšin znotraj Slovenije). Po drugi strani je razstava zajela prispevek Slovencev k nadnacionalnim glasbenim nazvočjem, kot sta alpski popularnoglasbeni slog v evropskem in "polka" v severnoameriškem okolju.

Pregledno in privlačno oblikovano razstavo na skoraj devetstotih razstavnih kvadratnih metrih prvega nadstropja Razstavne hiše je spremljalo zanimivo besedilo v slovenščini in angleščini. Številni eksponati so bili sploh prvič predstavljeni v razstavni obliki, posodili pa so jih inštituti, knjižnice, šole, folklorne skupine, tovarne glasbil in nosilcev zvoka, muzeji ter razni posamezniki. Posebne vrednosti je gradivo, ki dokumentira dejavnost izseljencev in o katerem so na Slovenskem vedeli le povratniki iz ZDA in tisti posamezniki, ki so obiskali The Polka Hall of Fame v Clevelandu in/ali pa brali etnomuzikološka besedila Charlesa Keila in peščice drugih tujih znanstvenikov, ki jih je raziskovalno privlekel fenomen polke v ZDA. Poudariti je treba tudi atraktivno fotografsko dokumentarno gradivo, različna zvočna in vizualna ozadja v posameznih prostorih in možnost izbora glasbenih primerov.

Razstavo so spremljali zloženska in katalog ter številne prireditve in dogodki, vključno s projekcijami avtorjeve poljudnoznanstvene televizijske serije Zvok, okroglimi mizami, delavnicami in koncertnimi prireditvami s predavanjem ali pogovorom z

nastopajočimi. Srečno naključje je bilo, da smo prav v letu 2008 na Slovenskem gostili pomembne mednarodne dogodke s področij etnomuzikologije in antropologije (npr. znanstvena srečanja združenj ICTM in EASA, enomesečna delavnica za ameriške študente etnomuzikologije) in da so se udeleženci zahvaljujoč pričujoči razstavi lahko seznanili z “zvoki Slovenije”.

Avtor razstave, mag Igor Cvetko je za razstavo Zvoki Slovenije prejel tudi pomembno strokovno Murkovo priznanje, ki mu ga je za posebne dosežke na področju etnologije in etnomuzikologije v letu 2007 podelilo Slovensko etnološko društvo.

Svanibor Pettan

Slike z razstave *Zvoki Slovenije*. Foto: Dušan Podgornik, 2007.

Slike z razstave *Zvoki Slovenije*. Foto: Dušan Podgornik, 2007.
